

Vrieselhof

Natuur- en erfgoedbeheerplan

1. Verkenningsnota (rapport 1/5)

april 2016

**Provincie
Antwerpen**

Colofon

**Provincie
Antwerpen**

Natuur- en erfgoedbeheerplan Vrieselhof Deelrapport 1: Verkenningnota

Onderzoek door de dienst Duurzaam Milieu- en Natuurbeleid, Team Studie Natuur en Landschap.
In opdracht van de Provinciale Groendomeinen regio Antwerpen.

Projectleider:

Isabelle Van der Auwera

Projectmedewerkers:

Rembrandt De Vlaeminck

Kathleen Verstraete

Isolde Aelvoet

Uitgave van de provincie Antwerpen met als deputatie:

Cathy Berx, gouverneur-voorzitter

Luk Lemmens

Ludwig Caluwé

Inga Verhaert

Bruno Peeters

Peter Bellens

Rik Röttger

Danny Toelen, provinciegriffier

Wijze van refereren: Provincie Antwerpen, Dienst Duurzaam Milieu- en Natuurbeleid (2016): Natuur- en erfgoedbeheerplan Vrieselhof. Deelrapport 1: Verkenningnota. In opdracht van de provinciale groendomeinen Regio Antwerpen

Inhoudsopgave

1.	Algemene beschrijving.....	1
1.1.	Gegevens van de beheerder: zakelijke en persoonlijke rechten, kadastrale gegevens.....	1
1.2.	Indiener van het beheerplan	1
1.3.	Geschiedenis van het gebied	2
1.4.	Grafische situering	2
1.5.	Ruimtelijke bestemming	2
1.6.	Beschermingsstatuten	5
1.7.	BWK – Habitatkaart	6
1.8.	Natuurinrichting Vrieselhof.....	6
2.	Bespreking per pijler	9
2.1.	Ecologische functie	9
2.2.	Economische functie	10
2.3.	Sociale functie.....	10
2.4.	Erfgoedwaarde	11
3.	Globale visie.....	13
3.1.	Invulling van de functies.....	13
3.2.	Natuurstreefbeelden.....	15
3.3.	Ambitieniveau voor ecologische functie.....	15
3.4.	Doelstellingen onroerend erfgoed.....	16
4.	Werkplan inventarisatie	18
5.	Referenties	20

Kaarten

- Kaart 1. GRB (met kadastrale nummering)
- Kaart 2. Topokaart met situering van het terrein
- Kaart 3. Beschermingsstatuut volgens nationale wetgeving
- Kaart 4. Beschermingsstatuut volgens internationale wetgeving
- Kaart 5. Overzicht verschillende terreintypes (bos, open ecotopen, park, ...)
- Kaart 6. Biologische waarderingskaart (versie 2)
- Kaart 7. Habitatkaart (INBO)
- Kaart 8. Overzicht ambitieniveaus
- Kaart 9. Bestandsindeling (2006)

1. Algemene beschrijving

1.1. Gegevens van de beheerder: zakelijke en persoonlijke rechten, kadastrale gegevens

Naam domein	<i>Vrieselhof</i>
Gemeente	<i>Ranst</i>
Eigenaars	<i>Provinciale Groendomeinen regio Antwerpen (PGRA) Turnhoutsebaan 232 2100 Antwerpen 03 360 52 01</i> <i>Vlaams gewest De Scheepvaart</i>
Beheerder	<i>Provinciale Groendomeinen regio Antwerpen</i>
Oppervlakte	<i>97,15 ha (berekening in GIS)</i>

Volgende **zakelijke en persoonlijke rechten** (bv. erfdienstbaarheid, recht van doorgang) zijn gekend op het domein Vrieselhof:

- Aan de Goorstraat heeft de provincie Antwerpen recht van doorgang (tussen de percelen 149E en 131A) om de graslanden in eigendom te bereiken.

De kadastrale gegevens worden weergegeven op Kaart 1 GRB (met kadastrale nummering). Het merendeel (ongeveer 87 ha) is eigendom van de Provincie Antwerpen. De overige percelen (ongeveer 10 ha) zijn eigendom van het Vlaams Gewest (De Scheepvaart). Er werd overeengekomen dat de percelen in eigendom van het Vlaams Gewest worden beheerd door de Provinciale Groendomeinen regio Antwerpen (mondelinge overeenkomst die zal bevestigd worden door de opmaak van een domeinvergunning).

De Provincie Antwerpen vraagt de opmaak van een beheerplan aan voor een deel van het beschermd landschap Vrieselhof. Het gedeelte dat in het beheerplan komt, is het openbaar domein 'Vrieselhof' dat in eigendom van de Provincie en De Scheepvaart is. Het andere deel zijn privéweilanden en privéhuizen met tuin. Er is bewust gekozen om de privéweilanden en -tuinen niet mee te integreren in het beheerplan wegens praktische redenen (te veel eigenaars). Het openbaar domein en de privédelen verschillen immers in doelstellingen en maatregelen. Er is enerzijds het openbaar park met een belangrijke maatschappelijke rol en aandacht voor zowel ecologische, historische als recreatieve elementen en anderzijds privaat domein waar de eigenaars de belangrijkste beslissingsbevoegdheid hebben.

1.2. Indiener van het beheerplan

Indiener	<i>Peter Verdyck Directeur Provinciale Groendomeinen regio Antwerpen Turnhoutsebaan 232 2100 Antwerpen 03 360 52 01</i>
-----------------	---

1.3. Geschiedenis van het gebied

De eerste vermelding van het Vrieselhof dateert van 1300. In 1450 was er al sprake van een belangrijke hoeve met heerlijkheid en cijnsrecht, beemden, bossen, heiden en moeren. In de 18de eeuw werd in grote lijnen het uitzicht van het park met de huidige indeling van wegen en dreven bepaald. Het historisch parkgedeelte werd omringd door bos en hooiland. Het kasteel in neorenaissance stijl werd in 1914 vernield, een ongeveer identiek kasteel werd herbouwd in 1919. Het voormalige kasteeldomein wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van 18de eeuwse parkbossen en dreefstructuren en een meer recente tuinaanleg in Engelse landschapsstijl. In het parkbos, gelegen achter het kasteel, herkent men een stervormige drevenstructuur die vandaag gedeeltelijk ingericht is als speelbos. Aan het begin van de 20ste eeuw had een heraanleg van het park in Engelse landschapsstijl plaats, wat zich vertaalt in kronkelende assen op het domein en idyllische waterpartijen. Sinds 1974 is het domein het Vrieselhof eigendom van de Provincie Antwerpen.

1.4. Grafische situering

Zie Kaart 2 Topokaart met situering van het terrein

Het Vrieselhof is gelegen in de provincie Antwerpen, op het grondgebied van de gemeente Ranst in de deelgemeente Oelegem. In de omgeving vormen het Albertkanaal en de E313/E34 grootschalige lijninfrastructuren van nationaal niveau.

De Vallei van het Groot Schijn vormt een belangrijke groene vinger in het gebied die reikt tot in de stad Antwerpen (met o.a. het Rivierenhof). De vallei en de directe omgeving rond het Vrieselhof worden bijzonder gewaardeerd omwille van hun uitzonderlijke natuurlijke en landschappelijke waarden. De open ruimte in het valleigebied wordt gevormd door een gecompartmenteerd landschap van bosgebieden, graslanden en kasteeldomeinen (waaronder het Vrieselhof met de bijhorende dreven en paden). Ten westen van het Vrieselhof ligt op wandelafstand het kasteeldomein Bleekhof.

Aan de oostelijke zijde vormt de Antitankgracht de grens van het gebied. Langs westelijke zijde wordt het gebied begrensd door de Schildesteeweg. Deze verbindingsweg tussen Oelegem en Schilde vormt een belangrijke barrière door de Vallei van het Groot Schijn.

1.5. Ruimtelijke bestemming

Het Vrieselhof maakt onderdeel uit van het **Provinciaal Ruimtelijk Uitvoeringsplan (PRUP) Poort Vrieselhof – Fort van Oelegem**. Het PRUP werd op 26 februari 2015 definitief vastgesteld door de provincieraad.

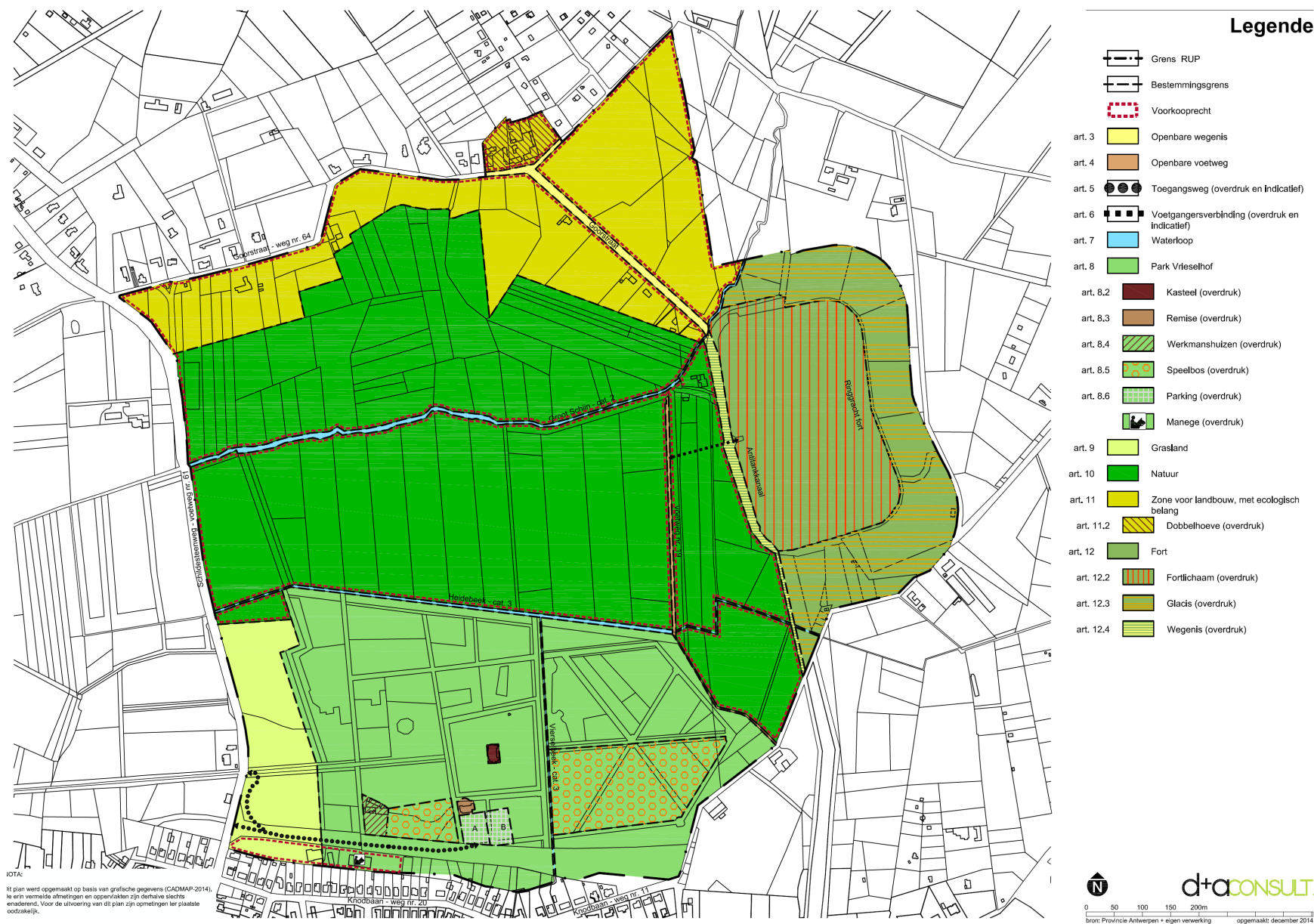
In het PRUP worden volgende doelstellingen die betrekking hebben op het Vrieselhof centraal gesteld.

- Realisatie van één representatief en herkenbaar poortgebied door het provinciaal domein Vrieselhof en het Fort van Oelegem zowel fysiek als functioneel te verbinden.
- Het inrichten van een ecologische landschapskamer in de vallei van het Groot Schijn gericht op de bijzondere en zeldzame valleigebonden flora en fauna.
- Kwalitatieve ontwikkeling van de parkaanleg rond Vrieselhof met zijn kenmerkende parkinrichting en uitheemse plantensoorten mogelijk maken.
- Versterken en (terug) zichtbaar maken van de landschappelijke en erfgoedwaarden in het gebied. De waardevolle traditionele landschappen, ankerplaatsen, valoriseren en de resterende historische landschapsrelicten herwaarderen en in relatie brengen met het aanwezige erfgoed.

- Het ruimtelijk verknopen en stroomlijnen van de verschillende toeristisch-recreatieve initiatieven en mogelijkheden, afgestemd op de draagkracht en kwetsbaarheid van de landschapskamer.
- Ontsluiting en toegankelijkheid van het gebied voor auto's, fietsers en voetgangers herorganiseren en optimaliseren.
- Een kader bieden voor de noodzakelijke infrastructuur van het Provinciaal domein.

Globaal kunnen er op het grafisch plan (zie Figuur 1) vijf grote zones onderscheiden worden:

- park Vrieselhof;
- grasland;
- natuur;
- zone voor landbouw, met ecologisch belang;
- Fort.

Figuur 1: Grafisch plan (uit PRUP versie 12/2014)

1.6. Beschermingsstatuten

Beschermingen

Zie *Kaart 3 Beschermingsstatuut volgens nationale wetgeving*
Kaart 4 Beschermingsstatuut volgens internationale wetgeving

Beschermde landschap

Het Provinciaal domein het Vrieselhof behoort integraal tot het beschermd landschap 'Domein Vrieselhof' (OA003480). Dit domein is sinds 26/05/2005 beschermd omwille van esthetische, historische, natuurwetenschappelijk en sociaal-culturele waarden. Zie '6.1 Bijlage 1: Beschermingsbesluit' voor het beschermingsbesluit.

Vastgestelde inventaris van het bouwkundig erfgoed

Het kasteel 'Vrieselhof' (ID:13981) (kasteel neo-Vlaamse renaissance) werd opgenomen in de inventaris van het bouwkundig erfgoed. Zie '6.2 Bijlage 2: Beschrijving kasteel Vrieselhof in de inventaris bouwkundig erfgoed'.

VEN De vallei van het Groot Schijn maakt omwille van de belangrijke natuurwaarden die er voorkomen deel uit van het Vlaams Ecologisch Netwerk 'De Schijnvallei' (VEN- Grote Eenheid Natuur nr.319 en Grote Eenheid Natuur in Ontwikkeling nr. 319). Binnen deze gebieden staat het behoud en de ontwikkeling van de natuur- en waterbergingsfunctie voorop. Voor het VEN-gebied werd nog geen natuurrichtplan opgemaakt.

Europees Habitatrichtlijngebied – Natura 2000

Het Vrieselhof behoort met uitzondering van het parkgebied rond het kasteel grotendeels tot het Habitatrichtlijngebied BE 2100017 'Bos- en heidegebieden ten oosten van Antwerpen'. 19 beschermde habitats en 17 beschermde soorten maken onderdeel uit van dit habitatrichtlijngebied. Het habitatrichtlijngebied ligt verspreid over 14 deelgebieden. Het Vrieselhof maakt onderdeel uit van deelgebied 1. Hieronder worden de belangrijkste habitats en soorten voor het Vrieselhof opgesomd (zie Tabel 1). Deze habitats en soorten zijn een selectie gebaseerd op de vermelding in de voorlopige actielijst en aanwijzingsbesluit. De vleermuizen zijn de soorten die voorkomen in het Vrieselhof (op basis van vleermuisonderzoek (Boers et al., 2012)).

Tabel 1: De belangrijkste beschermde habitats en soorten van het habitatrichtlijngebied 'Bos- en heidegebieden ten oosten van Antwerpen' voor het Vrieselhof.

code	Habitats
91E0	Bossen op alluviale grond met <i>Alnus glutinosa</i> en <i>Fraxinus excelsior</i>
9120	Atlantische zuurminnende beukenbossen met <i>Ilex</i> en soms ook <i>Taxus</i> in de ondergroei
9190	Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met <i>Quercus robur</i>
6410	Grasland met <i>Molinia</i> op kalkhoudende, venige of lemige kleibodem
6230	Heischrale graslanden en soortenrijke graslanden van zure bodems
Soorten	
	Geel schorpioenmos
	Gewone grootoorvleermuis/grijze grootoorvleermuis
	Franjestaart
	Brandts vleermuis/gewone baardvleermuis
	Watervleermuis
	Rosse vleermuis
	Ruige dwergvleermuis/kleine dwergvleermuis
	Laatvlieger
	Ingekorven vleermuis
	Gewone dwergvleermuis

1.7. BWK – Habitatkaart

Zie *Kaart 5 Overzicht verschillende terreintypes (bos, open ecotopen, park, ...)*
Kaart 6 Biologische waarderingskaart (versie 2)
Kaart 7 Habitatkaart (INBO)

Terreintypes

De kleuraanduiding van de landgebruikskaart (zie Kaart 5) komen in grote lijnen overeen met de huidige toestand. De terreintypes van het Vrieselhof bestaan uit: loofbos, naaldbos, grasland, heide, water en infrastructuur.

Biologische waarderingskaart (BWK)

Het merendeel van de karteringen van het Vrieselhof vonden plaats in mei 1998. Een aantal percelen werden gekarteerd in het voorjaar van 1997, een aantal in juli 2010, voor sommige percelen werd de kartering aangerijkt door externe experts en voor sommige werd de kartering gebaseerd op luchtfoto's.

Volgende delen werden als **biologisch zeer waardevol** aangeduid:

- Een aantal bossen in het kasteelpark
- Het verbrede deel van de U-vormige omwateringsgracht (slotgracht) van het kasteel
- Het merendeel van de bospercelen (gelegen tussen het Schijn en de Heidebeek)
- De bossen ten noorden van het Schijn
- Het blauwgrasland

Het Vrieselhof is bijna volledig in een **faunistisch belangrijk gebied** gelegen.

Habitatkaart

Verder komen in het Vrieselhof (volgens de habitatkaart (Biologische Waarderingskaart en Natura 2000 Habitatkaart, uitgave 2014)) volgende habitattypes voor:

(habitat)code	Nederlandse naam	Opp (ha) binnen SBZ-H	Opp (ha) buiten SBZ-H
9120	Eiken-beukenbossen op zure bodems	7,97	7,65
91E0	Valleibosses, elzenbroekbossen en zachthoutooibosses	24,76	-
6410	Blauwgraslanden	0,23	-
6230	Heischrale graslanden en soortenrijke graslanden van zure bodems	0,23	-
6510	Glanshaver- en Grote vossenstaartgraslanden	0,24	-
4030	Droge heide	-	0,13
3130	Voedselarme tot matig voedselarme wateren met droogvallende oevers	0,02	0,66
rbbmr	Regionaal belangrijk biotoop rietland en andere vegetaties van het rietverbond	0,24	-
rbbhc	Regionaal belangrijk biotoop dotterbloemgrasland	1,34	-

1.8. Natuurinrichting Vrieselhof

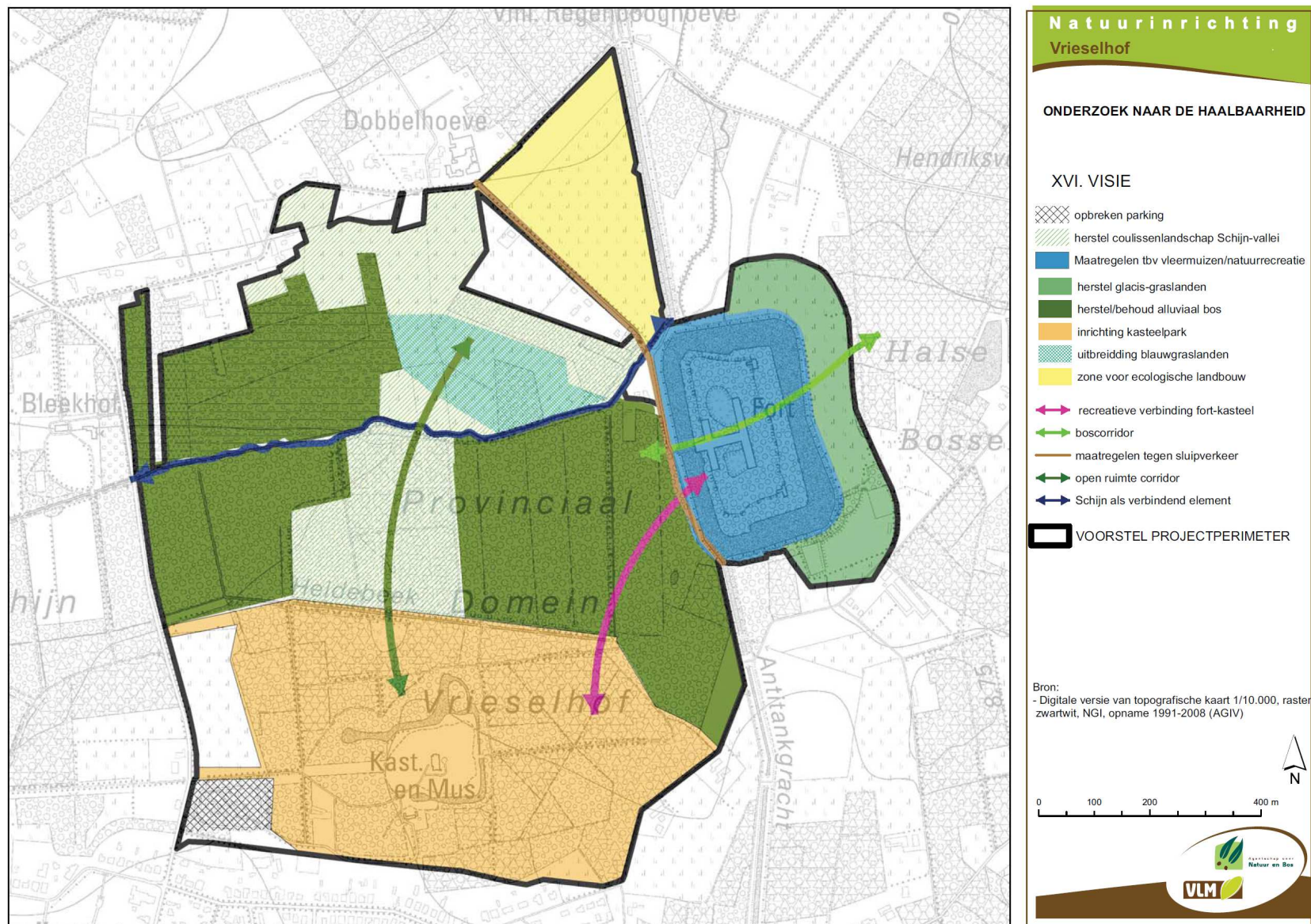
Dit document (november 2014) is het rapport van het onderzoek naar de haalbaarheid van het natuurinrichtingsproject Vrieselhof. Het rapport omvat:

- een analyse en een beschrijving van diverse aspecten van het studiegebied;
- een aanduiding van de haalbaarheid van natuurinrichting in het studiegebied;
- een voorstel voor de instelling van het natuurinrichtingsproject.

In nauw overleg met de stuurgroep rond het Blauwgraslandrelict en de stuurgroep rond de opmaak van de Structuurvisie Vrieselhof werd een globale gebiedsvisie voor het studiegebied uitgewerkt (zie Figuur 2).

De volgende krachtlijnen zijn binnen de voorgestelde perimeter te onderscheiden:

- Uitbreiding areaal geel schorpioenmos, cfr. Instandhoudingsdoelstellingen
- Uitbreiden en versterken van beekdalbegeleidende graslanden waaronder het zeldzame blauwgrasrelict via herstel hydrologie, afgraven opgehoogde terreinen.
- Gericht habitatherstel via bosomvorming, heideherstel, open plekken-beheer, poelen/bomkraters
- Opstart van een vernieuwend uitmijnproject binnen daartoe geschikte percelen, met eventuele mogelijkheid tot lokale bezanding
- Maatregelen gericht naar vleermuizen, cfr. Instandhoudingsdoelstellingen
- Uitbouw natuurrecreatieve maatregelen

Figuur 2: Visie volgens het onderzoek naar de haalbaarheid van het Natuurinrichtingsproject Vrieselhof.

2. Bespreking per pijler

2.1. Ecologische functie

Huidige toestand	<i>Sterktes:</i> • Merendeel gelegen in SBZ-H • Aanwezigheid blauwgrasland • Aanwezigheid alluviale bossen (91E0), waardevol moerasbos het Diep • Aanwezigheid beukenbossen van het type Ilex en Taxus soorten (9120), oud bosgebied • Aanwezigheid geel schorpioenmos • Mogelijke aanwezigheid kleine modderkruiper • Aanwezigheid vleermuizen • Aanwezigheid bunkers voor vleermuizen • Aanwezigheid klein heideperceel • Veel dood hout aanwezig • Aanwezigheid oude bomen • In het zuiden kasteelbos met brede parkgracht en parkvijver (met water- en oevervegetaties) en soortenrijke gazons • Aanwezigheid bomkraters • Aanwezigheid drevenstructuur <i>Zwaktes:</i> • Oorspronkelijk areaal van matig voedselrijke graslanden is ingekrompen ten gevolge van bebossing en eutrofiëring • naalldhoutaanplantingen • voorkomen exoten (Amerikaanse vogelkers, ...) <i>Bedreigingen:</i> • overstroming van het Schijn • eutrofiëring of vermesting van kwelwater en van het grondwater in de onmiddellijke omgeving van het blauwgraslandperceel kan vergaande gevolgen hebben • Evenementen en projecten kunnen een bedreiging vormen <i>Opportunities:</i> • (Gedeeltelijk) afgraven van verhoogd deel • Uitbreiding blauwgrasland • Uitbreiding heidegebied • Omvorming van dennenbestanden naar ongelijkjarig gemengd loofhout • Uitvoering natuurinrichtingsproject
Beschermingsstatuten	• SBZ • VEN • Aanwezigheid vleermuizen • PRUP • Beschermd landschap
Potentie van het terrein	• goede potentie voor 91E0 (alluviale bossen) • goede potentie voor 6410 (blauwgrasland) • potentie voor 9120 (volgens potentiekaarten van IHD-rapport) • potentie voor rbbppm (structuurrijke, oude bestanden van grove den met een minimale leeftijd van 80 jaar)
Visie eigenaar/beheerder	• Implementeren IHD • Uitvoeren natuurinrichtingsproject • Verhogen van ecologische waarden van de bossen via de Criteria geïntegreerd natuurbeheer (rekening houdend met vleermuizen)

- Toename bosareaal 9120 (conform IHD) en kwaliteitsverbetering
- Omvorming van naaldhout naar 9120
- Toename bosareaal 91E0 (conform IHD) en kwaliteitsverbetering
- Instandhouding of indien mogelijk toename van de huidige populaties van vleermuizen
- Behouden, versterken en uitbreiden van het aanwezige areaal blauwgrasland. Doeloppervlakte is 4,6 ha (waarvan 1,84 ha blauwgrasland (6410), 1,84 ha vochtig heischraal grasland (6230) en 0,92 ha dotterbloemgrasland (rbbhc).
- Uitbreiding van de populatie geel schorpioenmos tot meer dan 100 m² of meer dan 10 duidelijk gescheiden groeiplaatsen (conform IHD)
- Vallei van het Schijn: gesloten compartimentenlandschap → oorspronkelijk transparant coulissenlandschap
- Een meer natuurlijke ontwikkeling van de oevers van het Schijn
- Versterken drevenstructuur
- Herstel repelpercelering (optioneel)
- Uitbreiding heidegebied
- Inzetten op behoud van oud bos en holle bomen ifv vleermuizen
- Inrichting van het Schijn in functie van kleine modderkruiper

2.2. Economische functie

Huidige toestand	<i>Sterktes:</i> • Taverne de Remise (gerestaureerd koetshuis) • Geleide wandelingen • Opbrengsten verhuur kasteel • Verhuur polyvalente ruimte • Conciërge <i>Opportunities:</i> • Houtopbrengst
Beschermingsstatuten	• PRUP • Beschermd landschap → Met betrekking tot Remise en kasteel
Potentie van het terrein	• FSC-certificering
Visie eigenaar/beheerder	• Economische functie ondergeschikt aan ecologische en sociale functie • Remise (voormalig koetshuis, nu horeca) blijft behouden

2.3. Sociale functie

Huidige toestand	<i>Sterktes:</i> • Wandelbos (3 wandelroutes) • Begeleide wandelingen • Bezoekerscentrum <i>Bedreigingen:</i> • Evenementen en projecten <i>Zwaktes:</i> • Officieuze speelzones (tussen bezoekerscentrum en dreef)
Beschermingsstatuten	• PRUP
Potentie van het terrein	• Optimaliseren van de huidige sociale benutting
Visie eigenaar/beheerder	• Bezoekerscentrum uitbouwen? • Kasteel: publieksfunctie, educatief centrum en huisvesting van verenigingen met natuurlink

-
- Parking wordt verplaatst (komt bij Remise)
 - Speelzone wordt aangepast (zie Figuur 1 op p. 4)
-

2.4. Erfgoedwaarde

Huidige toestand

Sterktes:

- Gelegen in beschermd landschap
- Het "Hof van Vriesele" kent op zijn minst 7 eeuwen geschiedenis
- Hoge Historische waarde
 - Verschillende landschapslagen ontstaan uit opeenvolgende authentieke cultuurhistorische periodes zijn nog aanwezig en dit hoofdzakelijk door:
 - Een 'stabiel' bodemgebruik (lees: een eeuwenlang dynamisch evenwicht tussen het milieu, natuurlijke processen en sterke antropogene invloeden vanaf de eerste bewoning tot op heden)
 - Dit samenspel geeft aanleiding tot onderstaande zaken:
 - o Instandhouding van soortenrijke graslanden door het nog steeds toepassen van een eeuwenoude hooitechniek
 - o Nog aanwezig zijn van de kleinschalige, geperceleerde structuur in de vallei en de (park)bossen
 - o Aanwezigheid van een park met oud en gevarieerd bomenbestand
 - Kasteel Vrieselhof is opgenomen in de inventaris bouwkundig erfgoed. Belangrijke onderdelen zijn:
 - o Kasteel met toren en kapel
 - o Voormalig rechthoekig koetshuis
 - o U-vormige omwatering met vijver en grasperken
 - o Beukendreef richting Schildesteeweg
 - o Sterk beboomd park
 - Hoge natuurwetenschappelijke waarde
 - Schijnvallei:
 - o Een vallei zoals die er eeuwen geleden moet hebben uitgezien
 - o Bijhorende eeuwenoude (natte) graslanden in het beekdallandschap
 - Kasteelpark:
 - o Aanwezigheid (park)bossen, zowel nat als droog...
 - o Droge schrale graslanden rond het kasteel
 - o Dreven
 - Hoge Esthetische waarde
 - o Kasteel met gebouwen
 - o Geometrisch aangelegd park in combinatie met landschapsstijl (18de eeuwse aanleg van het kasteeldomein)
 - o Majestueuze dreven
 - o Huidig (agrarisch) bodemgebruik
 - o Afwisseling open en gesloten structuren (contrast tussen strakke park en meer natuurlijk aanvoelende graslanden)
 - Aanwezigheid duiventil
 - Sterbos en drevenstructuur op zich
 - Aanwezigheid militair erfgoed
 - o Bunkers
 - o Bomkraters
 - o Relicten van loopgraven

Bedreigingen:

- Milieucondities en zeker de waterhuishouding mogen niet wijzigen
-

	<i>Opportunities:</i> • Gesloten compartimentenlandschap in de vallei van het Schijn → oorspronkelijk transparant coulissenlandschap
Beschermingsstatuten	• Beschermde landschap • Inventaris bouwkundig erfgoed
Potentie van het terrein	• Beter benadrukken van aanwezige erfgoedwaarde • Verschillende landschapslagen ontstaan uit opeenvolgende authentieke cultuurhistorische periodes zijn nog aanwezig doch soms iets minder duidelijk zichtbaar
Visie eigenaar/beheerder	• Onderhoud en instandhouding van de bestaande waarden en waar mogelijk een herstel met historisch en landschappelijk verantwoorde elementen • Differentiatie door afwijkend beheer of opdeling van het landschap in verschillende onderdelen wordt vermeden om de bestaande verwevenheid en eenheid van het landschap te garanderen • Instandhouden en eventueel renoveren van kasteel en duiventil (rekening houdend met authentieke elementen) • Instandhouden van historische relictten • Drevenstructuur • Historisch coulissenlandschap in het valleilandschap • Zichtbaar maken van bomkraters en bunkers (rekening houden met vleermuizen) • Percelering benadrukken • Relicten loopgraven benadrukken • Waterhuishouding blijft ongewijzigd of wordt hersteld waar nodig • Herstel bevoeiingssysteem vanuit Heidebeek (optioneel)

3. Globale visie

3.1. Invulling van de functies

De globale visie werd opgemaakt op basis van de gewenste ruimtelijke structuur van het PRUP (zie Figuur 3).

Globaal gezien wordt er gestreefd naar een opsplitsing van het domein in twee grote delen:

1. Parkgebied
2. Natuurkerngebied

1. Parkgebied

Voortbouwend op het gegeven van de historisch parkaanleg van het Vrieselhof kan de ontwikkeling van een kwalitatieve hedendaagse parkaanleg verder ondersteund worden.

In dit gebied speelt vooral de sociale functie en de erfgoedwaarde een belangrijke rol. De sociale functie komt aan bod door de publieke functie van het kasteel, het infocentrum, de Remise en de twee speelzones. De erfgoedwaarde in het parkgebied (kasteel met bijhorende gebouwen, park met bosbestanden, ...) wordt onderhouden en instandgehouden en waar mogelijk wordt een herstel met historisch en landschappelijke verantwoorde elementen uitgevoerd. De ecologische functie wordt gedragen door de oude parkbossen, de soortenrijke parkgazons, het heideperceel, de verbrede parkgracht en de dreven.

Kleinschalige zithoekjes, plantvakken en waterpartijen dienen echter vermeden te worden daar deze afbreuk doen aan de globale parkaanleg. Rond het majestueuze kasteel Vrieselhof wordt een grootschalige open ruimte voorzien zodat het kasteel het middelpunt vormt van het gebied. Deze 'kasteelkamer' vormt het eindpunt van bijna alle parkwegen en zichten. Het behoud en herstel van de majestueuze dreefstructuren staat voorop.

2. Natuurkerngebied

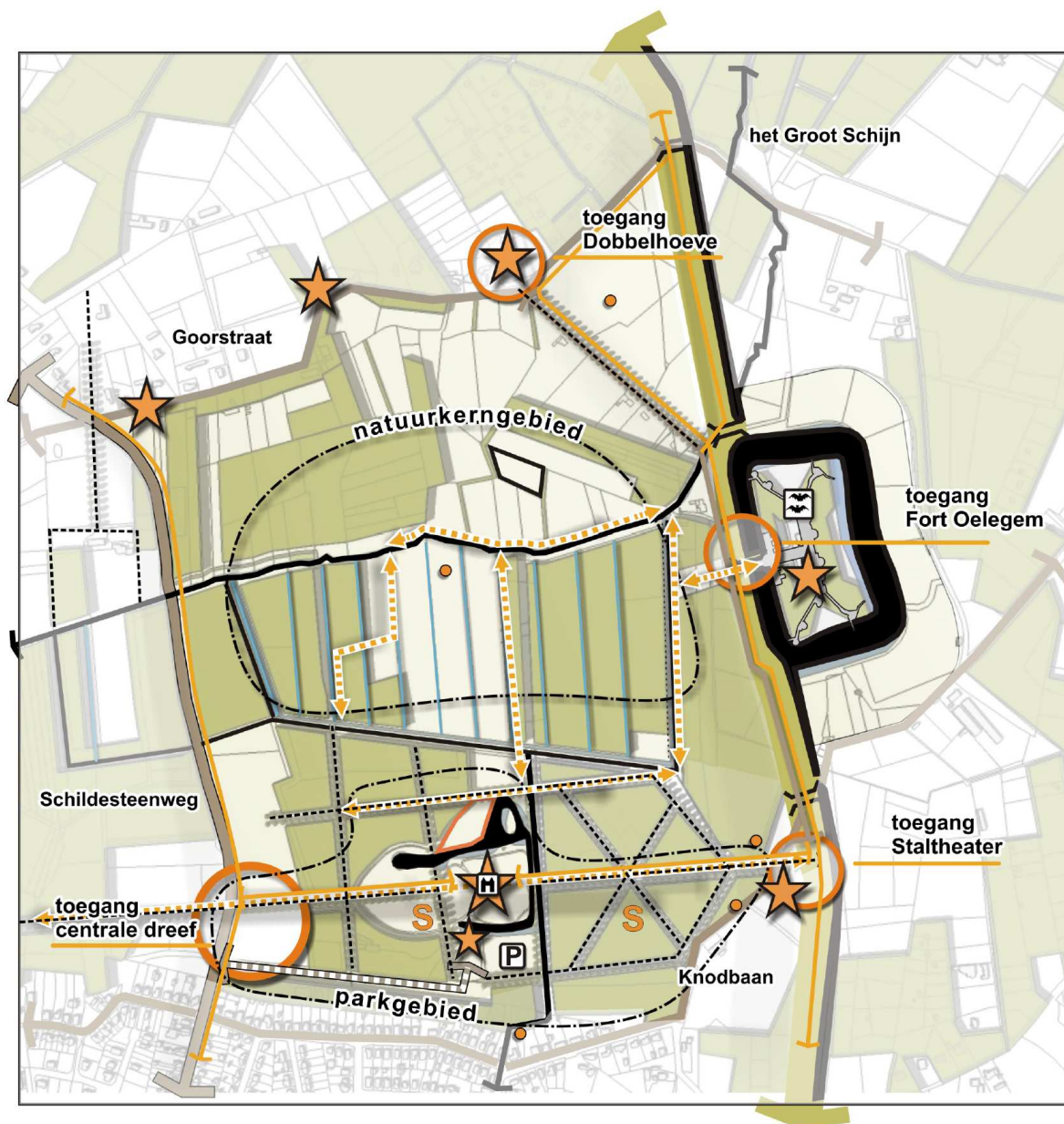
Het natuurkerngebied kan opgedeeld worden in een:

- open deel (graslanden) langs het Schijn
- en een gesloten deel (bos)

Langs het Schijn zal het bestaande gesloten compartimentenlandschap langzamerhand terug worden gevormd naar het oorspronkelijk transparant coulissenlandschap. Het waardevolle blauwgrasland komt hier voor. Het waardevolle moerasbos 'Het Diep' en het oude bosgebied aan de Schildesteeweg tussen de Heidebeek en het Groot Schijn kennen een belangrijke waarde als oud bos met een aantal kenmerkende soorten.

In dit gebied is de ecologische functie prioritair. Het historische landschap aan het Schijn ligt aan de grondslag van belangrijke ecologische en natuurlijke waarden in het gebied. De grote variatie aan bodem- en vochtgradiënten in combinatie met de overgangen van open en gesloten landschappen resulteert in een grote natuurlijke verscheidenheid en biodiversiteit. Deze verscheidenheid wordt verder uitgebreid om de natuurlijke waarde van het gebied nog op te drijven. Het blauwgrasland in het gebied is biologisch erg waardevol en wordt op internationaal niveau gewaardeerd. Het is opportuun om dit grasland uit te breiden door landschapsherstel en beheer.

De sociale functie bestaat hier uit wandelwegen. Nieuwe wandelwegen in het vochtige gebied tussen de Heidebeek en het Groot Schijn worden uitgewerkt als vlonder- of knuppelpaden om het kwetsbare natuurkerngebied minimaal te belasten. Hier wordt uitsluitend wandelverkeer toegelaten.

Legende

	verbindingsweg		haag- of hegstructuren		bunkers
	lokale wegen		bosgebied		speelbos
	wateroppervlakte		schrale graas- en hooiweides		vleermuizenreservaat
	bruglichaam		uitbreiding heiderelict		
	versterken dreefstructuren		uitbreiding blauwgraslandrelict		
	herstel repelpercelering		bouwkundig erfgoed		
	wandelverbindingen		kasteel		
	fietsverbinding		toegangsgebieden (poorten met gebundelde infrastructuur)		
	toegangsweg autoverkeer				

KAART 12
SYNTHESEKAART
GEWENSTE RUIMTELIJK
STRUCTUUR

RUP Poort Vrieselhof - Fort Oelegem
RUP_10000_213_00064_00001

0 50 100 150 200m

bron: Provincie Antwerpen + eigen verwerking

opgemaakt: december 2014

d+aCONSULT.

Figuur 3: Synthesekaart Gewenste ruimtelijke structuur (bron: PRUP).

3.2. Natuurstreefbeelden

Volgende gewenste natuurstreefbeelden zullen op lange termijn worden nagestreefd voor het Vrieselhof:

Nummer/code	Naam	Eenvoudige naam
Habitatype 9120	Atlantische zuurminnende beukenbossen met <i>Ilex</i> en soms ook <i>Taxus</i> in de ondergroei	Eiken-Beukenbossen op zure bodems
Habitatype 9190	Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met <i>Quercus robur</i>	Oude eiken-berkenbossen op zeer voedselarm zand
Habitatype 91E0	Bossen op alluviale grond met <i>Alnus glutinosa</i> en <i>Fraxinus excelsior</i>	Vallei- en broekbossen
Habitatype 6410	Grasland met <i>Molinia</i> op kalkhoudende, venige of lemige kleibodem	Blauwgraslanden
Habitatype 4030	Droge Europese heide	Droge heide
Habitatype 6230	Heischrale graslanden en soortenrijke graslanden van zure bodems	Vochtig heischraal grasland
Habitatype 3130	Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot het Littorelletalia uniflorae en/of Isoëto-Nanojuncetea	
Rbbppm	Structuurrijke, oude bestanden van grove den met een minimale leeftijd van 80 jaar	
Rbbmr	Regionaal belangrijk biotoop rietland en andere vegetaties van het rietverbond	
Rbbhc	Regionaal belangrijk biotoop dotterbloemgrasland	
Soortbenadering geel schorpioenmos		
Soortbenadering vleermuizen		
Soortbenadering kleine modderkruiper/ rivierdonderpad		

3.3. Ambitieniveau voor ecologische functie

Zie Kaart 8 Overzicht ambitieniveaus

Er wordt gestreefd naar een ambitieniveau van **type 2** en **type 3** (bossen, blauwgrasland, geel schorpioenmos) voor de realisatie van de beheerdoelstellingen van de ecologische functie.

Totaal type 2: 36 ha

Totaal type 3: 57 ha

(geen type (infrastructuur, gebouwen, delen niet in beheer, ...): 4 ha)

(Totale oppervlakte van het 'natuur- en erfgoedbeheerplan Vrieselhof' is 97 ha.)

In een natuurbeheerplan voor terreinen van type twee, drie en vier moet het beheer voldoen aan de criteria voor geïntegreerd natuurbeheer.

Een zeer gedetailleerde inkleuring van de beheereenheden met natuurstreefbeeld is op dit moment nog niet mogelijk. In een latere fase van het beheerplan zal de concrete invulling (i.f.v. natuurstreefbeelden) van de beheereenheden worden bekeken. In deze fase zal op basis van het terreinwerk, het actualiseren van de BWK/habitatkaart en overleg met de stuurgroep uitwijzen hoe de visie zich verder zal ontwikkelen en welke beheereenheden naar welk natuurstreefbeeld kunnen/zullen evolueren.

3.4. Doelstellingen onroerend erfgoed

Voor een beschrijving van de **doelstellingen** in het kader van het **beschermingsstatuut** overeenkomstig het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013: zie 2.4 Erfgoedwaarde op p. 11.

In het beschermingsbesluit (beschermd landschap Domein Vrieselhof, nr. 4386) worden volgende algemene doelstellingen vermeld:

- *Het kasteelpark (kasteel met bijgebouwen en omgevend park):*
 - het onderhouden en instandhouden van de bestaande gebouwen met erfgoedwaarde in het domein als wezenlijk onderdeel van het domein;
 - het onderhouden en instandhouden van de parkstructuur en parkornamenten;
 - het onderhouden van de dreefstructuren in het park;
 - het bewaren van de open ruimte (gazon en vijver) rondom het kasteel;
 - het regelmatig inspecteren en onderhouden van de waardevolle solitaire bomen in het park;
- *De parkbossen*
 - het behouden en onderhouden van de historische dreven ("stervorm")
 - het verwijderen van plaatselijk sterk verbreidende en woekerende exoten als Amerikaanse vogelkers en Amerikaanse eik
 - het intomen van de sterk verbreidende Rhododendron met de mogelijkheid sterk verbreidende soorten op bepaalde plaatsen te vervangen door niet verbreidende cultivars
 - het regelmatig ruimen van de grachten
 - het streven naar gemengde bestanden
- *Naaldhoutbossen*
 - het behouden van waardevolle oude naaldhoutbestanden door gepaste beheermaatregelen
 - het verwijderen van exoten als Amerikaanse vogelkers en Amerikaanse eik;
 - het behouden van dood hout in de bestanden
- *Loofhoutbossen*
 - het behouden van de waardevolle loofhoutbestanden door gepaste beheermaatregelen
 - het streven naar meer structuur door ongelijkvormigheid, ongelijkjarigheid en soortenmenging
 - het bestrijden van exoten als Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik en Rododendron
 - het behoud van dood hout in de bestanden
 - het bevorderen van inheemse soorten
 - het verzekeren van een goede waterhuishouding voor de natte valleibossen door het voorzien van gepaste maatregelen
- *Natte graslanden*
 - het behouden, herstellen en onderhouden van de waardevolle natte graslanden in de vallei van het Groot Schijn door gepaste beheermaatregelen
 - het verzekeren van de waterhuishouding (waterkwaliteit en waterkwantiteit) door maatregelen die drainage en lozingen in de omgeving voorkomen

- het voorzien van gepaste maatregelen om betreding van de kwetsbare vegetaties te voorkomen
- *Landbouw met wisselteelt*
 - het behouden van het landbouwgebruik met vruchtafwisseling
- *Woningen met tuin*
 - het behouden en onderhouden van woningen, bijgebouwen en omliggende tuinen
- *Algemeen*
 - het tegengaan van verlies of vervaging van de historisch gegroeide landschapsstructuur
 - het behoud en het herstel van de eenheid van het landschap (kasteeldomein, aangrenzende bossen en graslanden) door gepaste beheermaatregelen
 - het beschermen van fauna, flora en vegetaties door het uitvoeren van gepaste beheermaatregelen
 - de recreatieve activiteiten als joggen, fietsen en wandelen vinden plaats op de daartoe voorziene wandel- en/of fietspaden
 - bosspelen zijn enkel mogelijk in het daartoe aangeduide speelbos
 - grote festiviteiten en (culturele) activiteiten kunnen doorgang vinden op voorwaarde dat de landschapswaarden niet geschaad worden

4. Werkplan inventarisatie

Zie *Kaart 9 Bestandsindeling (2006)*

Beheereenheden

De beheereenheden van het Vrieselhof kunnen ruwweg worden opgesplitst in 3 categorieën:

- *Bos*
- *Open ecotopen*
 - o Graslanden
 - o Water
- *Lijnelementen*
 - o Dreven
 - o Bosranden
 - o Wegen
 - o Waterlopen/grachten

Voor het Vrieselhof werd al een bestandsindeling opgemaakt in 2006 (zie Kaart 8). Op basis van deze bestandsindeling zal een nieuwe indeling in beheereenheden worden opgemaakt.

Standaardfiche per beheereenheid

Voor de beheereenheden 'bos' en 'open ecotopen' zullen de betreffende standaardfiches worden opgemaakt.

Specifieke inventarisatie

- *Bos:*
 - o Bosopnames: al uitgevoerd in 2006 (volgens technische richtlijnen ANB), er worden geen nieuwe opnames uitgevoerd.
 - o Vegetatieopnames: al uitgevoerd in 2006 (volgens technische richtlijnen ANB), er worden geen nieuwe opnames uitgevoerd.
 - o Voorjaarsflora: in maart-april 2015 werd de voorjaarsflora geïnventariseerd in de bosbeheereenheden. De soorten werden op kaart aangeduid met een ruwe schatting van de oppervlakte (indeling in klassen).
 - o Voorkomen Amerikaanse vogelkers (werd genoteerd in 2006). Deze info zal indien nodig geactualiseerd worden.
 - o Voorkomen rododendron wordt in kaart gebracht.
- *Open ecotopen:*
 - o Graslanden:
 - vegetatieopnames graslanden: uitgevoerd in 2006
 - blauwgrasland en omgeving: 2006, deze percelen worden opgevolgd op basis van periodieke vegetatieopnames
 - vegetatieopnames parkgraslanden: in 2006
 - o Parkgedeelte:
 - alleenstaande bomen, bomenrijen, struweel, bomengroepen, sierbeplanting, ... werden geïnventariseerd in 2006. Deze info zal geactualiseerd worden indien nodig.
 - o Water:
 - oevervegetatie van de Heidebeek werd in 2006 geïnventariseerd
 - amfibieënfuiken worden uitgezet in voorjaar 2015 of 2016
 - volgende waterelementen worden geïnventariseerd (in 2015 of 2016):
 - waterlopen ('t Schijn, Rosse beek en Heidebeek)

- grachten
 - parkvijver
 - poelen
- *Lijnelementen:*
 - o Dreven: opgemeten in 2006 (volgens technische richtlijnen ANB), er worden geen nieuwe opnames uitgevoerd.
 - o Wegen/dreven:
 - vegetatie werd genoteerd in 2006, er worden geen nieuwe opnames uitgevoerd.
 - wegen: type verharding en breedte wordt genoteerd
 - o Verlichting wordt in kaart gebracht
 - o KLE's (houtkanten, ...)
 - o Veteraanbomen worden in kaart gebracht
- *Erfgoed:*
 - o Historische kaarten bekijken
 - o Verifiëren van historische relictten op terrein
 - o Waterhuishouding in kaart brengen (op basis van digitaal hoogtemodel)
 - o Relictten van loopgraven in kaart brengen
 - o Drevenstructuur in kaart brengen

Monitoring

- Monitoring hydrologie door middel van peilbuizen
- Monitoring van blauwgrasland en omgeving door middel van vegetatieopnames (opvolging van PQ's (permanente kwadraten))
- Monitoring van streefbeelden
- Monitoring van erfgoed

5. Referenties

Boers, K., Lefevre A. & Verkem S., 2012. Vleermuisinventarisatie in het kader van het provinciaal RUP voor de "Poort Vrieselhof – Fort van Oelegem" te Ranst. Rapport Natuurpunt Studie 2012/3, Natuurpunt Studie, Mechelen, België.

6. Bijlagen

6.1. Bijlage 1: Beschermingsbesluit

4386

26/5/05

MINISTERIEEL BESLUIT HOUDENDE DEFINITIEVE BESCHERMING ALS LANDSCHAP

DE VLAAMSE MINISTER VAN FINANCIËN EN BEGROTING EN RUIMTELIJKE ORDENING,

Gelet op de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, gewijzigd bij bijzondere wet van 8 augustus 1988, inzonderheid artikel 6, § 1, I, 7 ;

Gelet op het decreet van 16 april 1996 betreffende de landschapszorg, gewijzigd bij de decreten van 21 oktober 1997, 18 mei 1999, 8 december 2000, 21 december 2001, 19 juli 2002 en 13 februari 2004;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 27 juli 2004 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse Regering van 15 oktober 2004;

Gelet op het ministerieel besluit van 23 januari 2004 houdende voorlopige bescherming als landschap;

Gelet op het advies van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen van 18 november 2004,

BESLUIT :

Artikel 1. Overeenkomstig het decreet van 16 april 1996 betreffende de landschapszorg, gewijzigd bij de decreten van 21 oktober 1997, 18 mei 1999, 8 december 2000, 21 december 2001, 19 juli 2002 en 13 februari 2004, wordt definitief beschermd, zoals afgebakend op bijgaand plan:

1° Wegens de esthetische, historische, natuurwetenschappelijke en sociaal-culturele waarde:
- als landschap:

DOMEIN VRIESELHOF, gelegen te
Ranst (Oelegem), Knodbaan ; Schildesteeweg ;
Schilde (Schilde) Goorstraat ;
bekend ten kadaster:

Ranst, 2e afdeling, sectie A, perceelnummer(s) 102B, 102C, 105C, 106D, 120H, 120K, 122E, 124/2B, 124C, 124G, 125D, 125E, 126B, 127A, 129E, 129H, 130A, 131A, 132C, 133F, 133H, 133L, 133P, 133R, 133V, 133W, 133X, 134C, 134G, 135, 135/2A, 135/2C, 135/2D, 136B, 136C, 136D, 137A, 137B, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147A, 148, 149E, 149M, 149N, 149P, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 155/2, 156, 157, 158, 159A, 159B, 159C, 160/2A, 160A, 161, 162, 163A, 164F, 164G, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 177E,

179/2B, 179/2C, 179B, 179C, 180, 181, 182E, 182F, 183D, 183L, 183M, 184H, 190B, 276D, 276E, 289C, 292B, 293C, 294B, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305A, 305B, 305C, 306A, 306B, 307A, 308A, 308B, 308C, 309, 310, 311, 312, 313E, 313H, 313L, 314, 315A, 317A, 318A, 319, 320C, 334A, 337D, 338, 339B, 339C, 341A, 341B, 342A, 342B, 343, 344, 345A, 345C, 346A, 346B, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361A, 361B, 362A, 362B, 363A, 363B, 364, 365, 366, 367, 368A, 368B, 369G, 370E2, 373C, 374B, 376A, 376B, 376G, 376H, 377D, 377E, 378, 379, 380D, 383K, 385A, 386, 387, 388, 389, 390A, 391, 391/02, 392, 393, 395A, 395B, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407H, 407K, 407L, 408C, 408D, 413B, 414A, 414D, 415B, 416E, 416F, 422C.

Art. 2. Het algemeen belang dat de bescherming verantwoordt, wordt door het gezamenlijk voorkomen en de onderlinge samenhang van de volgende intrinsieke waarden gemotiveerd:

Natuurwetenschappelijke waarde:

Door haar structuur en genese is de natuurwetenschappelijke waarde van de vallei van het Groot Schijn uitzonderlijk te noemen voor Vlaanderen. Hiervoor liggen de lokaal sterk verschillende abiotische condities ten grondslag, wat in het landschap kan afgelezen worden aan de hand van de enorm gevarieerde flora en vegetatie. Deze opvallende soortenrijkdom heeft in de eerste plaats te maken met de variatie in bodemtypes en waterhuishouding. In de onmiddellijke omgeving van Oelegem treft men droge, arme zandgronden, veengronden, zure en kalkrijke klei aan. Dit scala aan bodems vertaalt zich in een weelderige en gevarieerde plantengroei.

De natte, schrale niet-bemeste graslanden zijn bijzonder opvallend in het beekdallandschap en verdienen door het voorkomen van zeer zeldzame plantensoorten en plantengemeenschappen een absolute bescherming. Het kleine blauwgrasland, dat als relict fungeert van wat eens als vegetatietype meer algemeen in de vallei van het Groot Schijn moet zijn voorgekomen, is de absolute topper. Het is waarschijnlijk het laatste van zijn soort in Vlaanderen.

Ook de aansluitende (park)bossen van het domein hebben een grote ecologische waarde. Zowel de vochtige tot natte loofbossen met hun kenmerkende onderbegroeiing als drogere parkbossen met hun typische plantensoorten zijn aanwijzingen dat het om "oud" bos gaat.

Zelfs het open parkgedeelte (de gazons rond het kasteel) zijn door hun aangepast beheer geëvolueerd tot zeer schrale, droge graslanden. Ook deze open en schrale vegetaties op zandbodem zijn in Vlaanderen zeer zeldzaam geworden.

De mossenflora, die in het gebied goed werd onderzocht, toont ook de natuurwaarde van het voorgestelde landschap aan. Niet minder dan 7 soorten zijn zeldzaam tot uiterst zeldzaam voor Vlaanderen. Het Geel schorpioenmos komt in Vlaanderen enkel in het ter bescherming voorgestelde landschap voor.

Gezien de variatie van de voorkomende biotopen in het voorgestelde landschap, kan worden aangenomen dat ook het dierenleven in de Schijnvallei bijzonder moet zijn. Hoewel onderzoek hiervoor nog niet stelselmatig en grondig is uitgevoerd geven losse waarnemingen toch een indicatie van de rijkdom van de fauna. Bepaalde in het landschap voorkomende insectensoorten zijn zelfs zeldzaam tot zeer zeldzaam in Vlaanderen, hetgeen evenzeer geldt voor bepaalde broedvogelsoorten.

Historische waarde:

Het voorliggende beschermingsvoorstel besteedt terecht veel aandacht aan de natuurwaarden. Deze waarden – die vandaag erg onder druk staan omwille van veranderende milieuomstandigheden en een voortdurend en snel veranderende maatschappij – zijn slechts het resultaat van een eeuwenlang dynamisch evenwicht tussen het omgevende milieu (bodem, waterhuishouding, lokaal klimaat, reliëf, ...), natuurlijke processen (bodenvorming, rivierafzettingen, erosie, vegetatieontwikkeling, ...) en de sterk antropogene invloed vanaf de eerste bewoning tot op heden. Dit broos evenwicht resulteerde in een door een in hoofdzaak agrarisch gebruik ontstaan kleinschalig Kempisch beekdallandschap, waarin natte graslanden (hoofdzakelijk hooilanden/weiden) het uitzicht bepaalden. Met de ontwikkeling van een aantal kasteeldomeinen in de vallei verschenen bossen en werden later parken (waarin bossen het grootste gedeelte van de domeinen innamen) aangelegd.

Op de historische kaart van Ferraris is bijna het volledige gebied langs beide zijden van het Groot Schijn aangeduid als moerassig grasland, onderverdeeld in opstreckende, langwerpige percelen, zoals nu nog voor de meeste percelen geldt. Het kasteeldomein Vrieselhof is reeds vermeld en de majestueuze dreven en parkstructuur zijn eveneens te herkennen. Nagenoeg honderd jaar later, op de kaart van Vandermaelen, is deze situatie nauwelijks veranderd. Ook de kaarten van de 20ste eeuw (uitgave Militair Geografisch Instituut) geven een vergelijkbaar beeld. In die driehonderd jaar evolutie ziet men hoofdzakelijk het aandeel bos groeien ten koste van grasland.

Naast de “historische” invloed die het Vrieselhof op zijn directe omgeving heeft gehad, ligt de historische waarde van het voorgestelde landschap voornamelijk in het min of meer “stabiele” bodemgebruik. Hoewel het bos meer en meer overwicht lijkt te krijgen in de Schijnvallei – omwille van de recente afname van landbouwactiviteiten – blijft het aandeel open grasland toch nog aanzienlijk, waarvan de kleinschalige, geperceleerde structuur nog altijd zichtbaar is in het landschap.

Schrale, vochtige en soortenrijke graslanden zijn zeer zeldzaam in Vlaanderen. Nochtans hebben deze vegetatietypes geen natuurlijke oorsprong. Ze zijn het resultaat van de samenspel van specifieke milieucondities (bodem, waterhuishouding) en het eeuwenoud agrarisch gebruik door de mens. Het is vooral de manier waarop deze graslanden werden “beheerd” of “gebruikt” die leidde tot een stabiel, soortenrijk ecosysteem. Voor de moderne landbouw hebben deze schrale en te vochtige of natte graslanden geen waarde meer. Vermits ze niet meer passen in dit door machines bepaalde grootschalige productiesysteem, zijn ze de afgelopen decennia in de Schijnvallei en ook elders in beekvalleien in Vlaanderen massaal verlaten. Daardoor werd een natuurlijke evolutie naar bos ingezet.

In dit gedeelte van de Schijnvallei te Oelegem bleef het oorspronkelijke grasland min of meer gespaard en wordt de eeuwenoude “hooitechniek” nog steeds toegepast, waardoor een parel van een blauwgrasland behouden bleef. Het is enkel door het bestendigen van dit landbouwgebruik dat de soortenrijke graslanden in de vallei behouden blijven. Het spreekt vanzelf dat dan ook de milieucondities, in hoofdzaak de waterhuishouding, in het gebied niet wijzigen.

Voeg daarbij zeven eeuwen geschiedenis van het “Hof van Vriesele” dat jammer genoeg in de eerste Wereldoorlog werd vernield, maar werd vervangen door een kasteel in neo-Vlaamse renaissancestijl uit het begin van de 20ste eeuw, gelegen in een park met een oud en gevarieerd bomenbestand en met rondom het kasteel een U-vormige omwatering met vijver en grasperken. Het bijhorende koetshuis werd opgetrokken in 1877. De 18de eeuwse aanleg van het kasteeldomein met zijn typisch “sterrenbos” is tot vandaag bewaard gebleven. Het domein doet nu dienst als provinciaal groendomein.

Esthetische waarde:

De esthetische waarde van het voorgestelde landschap blijkt uit zowel de cultuuraspecten als de verschillende natuuraspecten. Tot de cultuuraspecten mogen in hoofdzaak het kasteel met bijhorende gebouwen en het geometrisch aangelegd park met majestueuze dreven, evenals het huidige (agrarisch) bodemgebruik gerekend worden. Dit oud agrarisch gebruik leidde tot de huidige natuurwaarden van het domein. In het oog springend zijn daarbij de open, bloemrijke en kleurrijke graslanden en de gesloten, koele bossen in de vallei.

Het is precies deze afwisseling in open en gesloten structuren die het geheel als landschap voor de waarnemer zo aantrekkelijk maken. Hiertoe draagt eveneens het contrast tussen het “strakke” park met zijn wandelpaden en dreven (de historisch-antropogene component aan de ene kant) en de verruigde graslanden, ruigten, struwelen en de meer “natuurlijk aanvoelende”, weinig door de mens beïnvloede graslanden (de natuurcomponent aan de andere kant) bij. Het beleven van het historisch kader in een voor de moderne mens nagenoeg “natuurdecor” maakt het landschap (lees: provinciaal domein) juist zo aantrekkelijk voor de wandelaar.

De doelstellingen van het toekomstige beheer die de optimale verwezenlijking van de hogervermelde waarden beogen, worden als volgt omschreven:

Het beheer van het voorgestelde landschap “Domein Vrieselhof en zijn onmiddellijke omgeving” moet voorzien in het onderhoud en instandhouding van de bestaande waarden en waar mogelijk een herstel met historisch en landschappelijk verantwoorde elementen beogen.

Een differentiatie door afwijkend beheer of opdeling van het landschap in verschillende onderdelen moet hierbij zoveel mogelijk vermeden worden om de bestaande verwevenheid en eenheid van het landschap te garanderen.

Inzake dit beheer voorziet artikel 16 van het decreet dat er een beheerscommissie kan opgericht worden en een beheersplan kan worden opgesteld. Het is in dit beheersplan dat de beheersdoelstellingen en de concrete beheersacties worden bepaald.

Voor het Domein Vrieselhof en zijn onmiddellijke omgeving kunnen volgende algemene beheersdoelstellingen worden geformuleerd:

Het kasteelpark: kasteel met bijgebouwen en omgevend park

- het onderhouden en instandhouden van de bestaande gebouwen met erfgoedwaarde in het domein als wezenlijk onderdeel van het domein;
- het onderhouden en instandhouden van de parkstructuur en parkornamenten;
- het onderhouden van de dreefstructuren in het park;
- het bewaren van de open ruimte (gazon en vijver) rondom het kasteel;
- het regelmatig inspecteren en onderhouden van de waardevolle solitaire bomen in het park;

De parkbossen

- het behouden en onderhouden van de historische dreven (“stervorm”);
- het verwijderen van plaatselijk sterk verbreidende en woekerende exoten als Amerikaanse vogelkers en Amerikaanse eik;
- het intomen van de sterk verbreidende Rhododendron met de mogelijkheid sterk verbreidende soorten op bepaalde plaatsen te vervangen door niet verbreidende cultivars;

- het regelmatig ruimen van de grachten;
- het streven naar gemengde bestanden;

Naaldhoutbossen

- het behouden van waardevolle oude naaldhoutbestanden door gepaste beheersmaatregelen;
- het verwijderen van exoten als Amerikaanse vogelkers en Amerikaanse eik;
- het behouden van dood hout in de bestanden;

Loofhoutbossen

- het behouden van de waardevolle loofhoutbestanden door gepaste beheersmaatregelen;
- het streven naar meer structuur door ongelijkvormigheid, ongelijkjarigheid en soortenmenging;
- het bestrijden van exoten als Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik en Rhododendron;
- het behoud van dood hout in de bestanden;
- het bevorderen van inheemse soorten;
- het verzekeren van een goede waterhuishouding voor de natte valleibossen door het voorzien van gepaste maatregelen;

Natte graslanden

- het behouden, herstellen en onderhouden van de waardevolle natte graslanden in de vallei van het Groot Schijn door gepaste beheersmaatregelen;
- het verzekeren van de waterhuishouding (waterkwaliteit en waterkwantiteit) door maatregelen die drainage en lozingen in de omgeving voorkomen;
- het voorzien van gepaste maatregelen om betreding van de kwetsbare vegetaties te voorkomen;

Landbouw met wisselteelt

- het behouden van het landbouwgebruik met vruchtafwisseling;

Woningen met tuin

- het behouden en onderhouden van woningen, bijgebouwen en omliggende tuinen

Algemeen

- het tegengaan van verlies of vervaging van de historisch gegroeide landschapsstructuur;
- het behoud en het herstel van de eenheid van het landschap (kasteeldomein, aangrenzende bossen en graslanden) door gepaste beheersmaatregelen;
- het beschermen van fauna, flora en vegetaties door het uitvoeren van gepaste beheersmaatregelen;
- de recreatieve activiteiten als joggen, fietsen en wandelen vinden plaats op de daartoe voorziene wandel- en/of fietspaden;
- bosspelen zijn enkel mogelijk in het daartoe aangeduide speelbos;
- grote festiviteiten en (culturele) activiteiten kunnen doorgang vinden op voorwaarde dat de landschapswaarden niet geschaad worden.

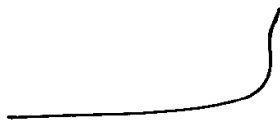
Met het oog op de bescherming zijn van toepassing:

De beschikkingen van het besluit van de Vlaamse regering van 3 juni 1997 houdende algemene beschermingsvoorschriften, advies- en toestemmingsprocedure, instelling van een register en vaststelling van een herkenningsteken voor beschermde landschappen (Belgisch Staatsblad 1 oktober 1997), gewijzigd bij besluit van 4 april 2003 (Belgisch Staatsblad 20 juni 2003).

Brussel,

26 MEI 2005

Vlaams minister van Financiën en Begroting en Ruimtelijke Ordening,

Dirk VAN MECHELEN

6.2. Bijlage 2: Beschrijving kasteel Vrieselhof in de inventaris bouwkundig erfgoed

Zogenaamd "Vrieselhof", provinciaal domein en textielmuseum. Kasteel in neo-Vlaamse-renaissancestijl van 1917-1919 (?) gelegen in uitgestrekt domein ten noordoosten van de gemeente, gevat tussen Goorstraat met anti-tankgracht en Knodbaan; bevoeid door Grote Schijn, Heidebeek en Vrieselbeek. Sterk beboomd park met grasperken rondom het kasteel en U-vormige omwatering met vijvervorming aan noordzijde. Aan uiteinde zuidelijke omwatering voormalig rechthoekig koetshuis van 1877. Axiaal gelegen beukendreef naar Schildesteeweg.

Hof van Vriesele voor eerst vermeld in de 14de eeuw. Eerste eigenaar was Jan van Vriesele. Verder in handen van Elisabeth van Vriesele, Judocus van Beringen (1350), familie van Edinghen, Johanna van Lyere, Van Edinghen, van Gheldenaken, van Herbaix (1450), vander Hoogewegen (1451), familie van Steenberghe (1456), familie van Halmale (1536), d'Oultremont (circa 1790), Paul Morren (1876), Leon Cousin (1878), de Brouckhoven de Bergeyck (1910). Aangekocht door het provinciebestuur in 1974; het textielmuseum werd in 1977 geopend.

Kasteel in de 19de eeuw hersteld en in 1877 werd het koetshuis met stalling opgetrokken. In 1910 door graaf de Brouckhoven de Bergeyck herbouwd doch reeds in 1914 door de Belgische troepen vernield. De wederopbouw dateert van 1917-1919 (?) naar ontwerp van A. Diels. Deels begroeid rechthoekig gebouw met west- en oostgevels van negen traveeën en twee bouwlagen met verhoogde begane grond, onder schilddak (leien) met dakvensters gevat in trapgeveltjes en dakkapellen. Baksteenbouw met vlakke banden, neg- en hoekblokken en steigergaten van natuursteen. Westelijke voorgevel met twee risalieten van twee traveeën onder trapgevels. Ronde toren van drie bouwlagen onder polygonale spits (leien) op zuidoostelijke hoek; met overkragende polygonale hoogste bouwlaag noordwestelijke hoek met ingebouwde rechthoekige toren van drie bouwlagen onder hoog schilddak (leien) bekroond met vorstkam; voormalige kapel met driezijdige neogotische erker van natuursteen in oostgevel. Kruis- of bolkozijnen op kordonvormende onderdorpels. Drie rondboogdeuren in westgevel; omlijsting van natuursteen bekroond met kruisbloem, voorafgegaan door bordestrap.

Interieur: hal met schouwen in neo-Vlaamse-renaissancestijl. Twee zalen aan oostzijde: bepleisterde en beschilderde plafonds met moer- en overhoeks geplaatste kinderbalken of casementen met kinderbalken; in noordelijke zaal marmeren schouw gedragen door saterhermen met muziekinstrumenten; zuidelijke zaal met arduinen schouw in neo-Vlaamse-renaissancestijl en haardmuur met tegelpaneel. Zaal aan zuidzijde van de hal met houten plafond, moerbalken met versierde sloffen steunend op sierlijke consoles. Rechthoekige kapel met marmeren tegelvloer van zwarte, grijze en witte vierkante tegels, houten neogotisch plafond op consoles, een gebrandschilderd glasraam.

U-vormig koetshuis van 1877. Bakstenen gebouw van twee bouwlagen onder zadeldaken (leien). Enkele banden van gekleurde baksteen; hoekrisalieten onder trapgevels. Bolkozijnen of rechthoekige vensters; rechthoekige poorten met gietijzeren lateien.

- THYS A., *Le château de Vriesele*, in *Recueil des bulletins de la propriété publiés par le journal l'Escaut d'Anvers pendant le cours de l'année 1878*, jg. X, Antwerpen, 1879, P. 85-86.
- VAN DER AVERT W., *De Schijnvallei, een moerassig landschap*, 1978 (onuitgegeven).

Bron: Plomteux G., Steyaert R. & Wylleman L. 1985: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Antwerpen, Arrondissement Antwerpen*, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 10N2 (Ho-Ra), Brussel - Gent.

Auteurs: Wylleman

Datum tekst: 1985